

J. Gądecki, 2005, *Architektura i tożsamość, rzecz o antropologii architektury*, Toruń: Wydawnictwo Rolewski, 148 s.

Debiutancka książka Jacka Gądeckiego zaskakuje nie tylko dojrzałością i opanowaniem warsztatu, ale także odkrywczością spojrzenia na miasto i architekturę. Książka składa się z pięciu powiązanych ze sobą esejów. W pierwszym autor omawia miejsce przestrzeni i architektury w humanistyce i odwołuje się do klasyków: Georga Simmela, Erwinga Goffmana, Jeana Piageta, Christiana Norberga-Schultza i innych. Prezentując ich poglądy, jednocześnie stara się pokazać znaczenie tych refleksji nie tylko dla humanistyki, ale także dla społecznej praktyki. Większość ludzi, żyjąc w środowisku miejskim, jest kształtowana przez jego architekturę, nie tylko tę dawną, ale także współczesną. Mieszka w budowlach skrojonych przez architektów na ogół nie na miarę ich przyszłych mieszkańców. Wzajemne relacje człowieka i jego środowiska mieszkalnego to jeden z przedmiotów badań antropologii architektury, która może zostać uznana za syntezę kilku nurtów filozofii fenomenologicznej oraz psychologii i geografii humanistycznej.

Książkę otwierają słowa fińskiego architekta Matti Mäkinena, które stanowią jej motto: „Jak projektować zastawę dla rodziny, która do wspólnego posiłku nie zasiada nawet podczas wspólnych świąt? Jak wygląda łóżko małżeńskie w wolnym związku? Jak przybrać łóżko śmiertelne, jeżeli większość ludzi oczekuje swego ostatniego tchnienia w szpitalu z przewodami w dziurkach nosa?”. Te najprostsze sytuacje wynikające z przemian kondycji ludzkiej skłaniają do refleksji o roli architektury. Gądecki idzie tym śladem, stawiając ważne pytania: dlaczego turystów przyciągają raczej historyczne miejsca europejskich miast niż współczesne kreacje awangardowych architektów; dlaczego wielu ludzi ucieka z wielkich miast na obszary jeszcze nie w pełni zurbanizowane; czy istnieją jakieś „archetypy przestrzenne”, które wpływają na naszą waloryzację przestrzeni?

Autor w kolejnych esejach próbuje, przynajmniej częściowo, odpowiedzieć na te pytania, choć oczywiście nie do końca mu się to w tej skromnej książeczce udaje. Istotny jest zasygnalizowany przez Gądeckiego problem źródeł nowoczesności. Czym jest bowiem nowoczesność? Często pojęcie „nowe” – a od tego słowa pochodzi wszak nowoczesność – traktujemy w oderwaniu od pojęcia „stare”. Jednak zawsze coś jest zarazem stare i nowe. Średniowiecze było niewątpliwie nowoczesne w stosunku do starożytności itd. Przyspieszenie zmian, jakiego jesteśmy świadkami, uniemożliwia nam często ich identyfikację.

Intuicyjnie odczuwamy, że coś się zmieniło, ale dokładnie nie umiemy tego nazwać; mówimy więc o postmodernizmie lub jak powiada Zygmunt Bauman – ponowoczesności. Gądecki pisze o „nowym człowieku”, którego uosabia „flaneur”, można mieć jednak wątpliwości, czy mimo tej eleganckiej nazwy jest on naprawdę nowy, kiedyś mówiono o nim po prostu wagabunda. Ale jeżeli nawet, to funkcjonuje on na marginesie, ponieważ większość ludzi zмага się w mieście z uciążliwą często codziennością i nie ma możliwości nieśpiesznego postrzegania ani kompetencji do filozoficznej refleksji.

Zawód budowniczych ma to do siebie, że skłania ich do przekraczania stawianych im bezpośrednio zadań i zmierzania w kierunku bardziej ambitnego celu, jakim jest organizacja życia społecznego ludzi. W środowisku architektów pojawiają się liczne utopie, żeby wspomnieć projekty domów-komun, osiedli społecznych, jednostek mieszkaniowych itd. Niektóre pomysły architektów zaskakują prostotą, by nie rzec prostactwem. Jeden z projektantów udowodniał kiedyś, że jeżeli klatki schodowe dwóch wielkich bloków usytuuje się naprzeciwko siebie, to ludzie będą, chcąc nie chcąc, spotykać się i wytworzy się więź społeczna.

Gądecki pisze także o współczesnych utopiach i architektach, którzy chętnie wiązali się z totalitarną władzą, kiedy pozwalała im ona na realizację ich pomysłów. Jak słusznie zauważył kiedyś Adam Miłobędzki, istnieje dość ścisły związek między osiągnięciami urbanistyki i architektury a sposobem sprawowania władzy. „Nie można zapominać – pisze cytowany autor – że zawsze istniał szatański pakt między architektami a dyktatorami dla wdrażania najradzykalniejszych projektów, które później historia architektury uznawała za najznakomitsze w swojej epoce. To dla tyranów, monarchów, faszystowskich wodzów czy kryptotalitarnych prezydentów najwybitniejsi architekci tworzyli najwspanialsze założenia urbanistyczne oraz najdoskonalszą architekturę”.

Esej zamykają refleksje na temat współczesności i roli architektury w zmieniającym się świecie. Autor, powołując się na Barry’ego Le Patnera, wymienia pięć sił oddziałujących na współczesną architekturę: globalną ekonomię; transfer technologii i drenaż mózgów; uniwersalny urok *quality design*; wzrost globalnej populacji i rewolucję teleinformatyczną – siły te faworyzują wielkie globalne firmy architektoniczne, które są w stanie podołać nowym wyzwaniom. Te same siły wspomagają przekształcenia współczesnych miast. Gądecki pisze o zaniku centrum i dominacji drogi, wielkich centrach handlowych, *gated communities* – zamkniętych zespołach mieszkaniowych, w których zamożne kategorie społeczne chronią się przed resztą mieszkańców miast. „Osiedla za bramą” są jednym z przejawów zjawiska prywatyzacji przestrzeni publicznej, o której sporo się ostatnio pisze, ale są też inne przejawy tej prywatyzacji, np. rozwój peryferyjnych centrów handlowo-rozrywkowych kosztem ograniczenia tych funkcji w centrach miast, „tematyzacja” przestrzeni przy udziale wielkich korporacji itd.

Na zakończenie autor zarysowuje za Noldem Egenterem perspektywy badawcze antropologii architektury, która powinna w ramach szerokiej antropologicz-

nej perspektywy definiować relacje przestrzenne; rozwijać nowe metody opisu w celu tworzenia obiektywnej wiedzy na temat architektury i osadnictwa. Postulaty te mogą dotyczyć równie dobrze socjologii architektury czy też socjologii przestrzeni, ponieważ wszystkie te dyscypliny zajmują się relacjami między człowiekiem a wytworzonym przez niego środowiskiem.

Eseje Jacka Gądeckiego z pewnością są warte lektury i stwarzają okazję do przemyśleń.

Bohdan Jałowiecki

CALL FOR PAPERS
REGIONAL STUDIES ASSOCIATION – INTERNATIONAL CONFERENCE
In cooperation with the Institute for International and European Policy (IIEP),
Katholieke Universiteit Leuven, Belgium

SHAPING EU REGIONAL POLICY: ECONOMIC SOCIAL AND POLITICAL PRESSURES

Leuven, Belgium, 2006 (change to advertised date to be announced)
 Abstract Submission Deadline: 31st January 2006

The Conference Context

With Europe in flux, EU regional policy finds itself in a critical situation. On the one hand, regional policy is expected to deliver more and better results. Intensifying economic and monetary integration requires a further reduction in internal inequalities. With the recent and forthcoming accession of less wealthy countries in Eastern Europe and perhaps even beyond, the big challenge for the new programming period of EU regional policy (2007-2013) will be to close an even greater gap in regional economic performance. Moreover, across Europe, regional policy has been granted a key role within the Lisbon Agenda. Through encouraging innovation and economic specialisation; nurtured by local partnering and good governance, regions are expected to act as power engines to revamp Europe's competitiveness. On the other hand, both the concept and instruments of regional policy are under clear pressure. In the face of growing 'neo liberal' tendencies, all forms of state aid that might 'interfere' with the natural play of market forces are heavily curtailed, while government budgets are being cut. This is compounded, in addition, by the shift in policy priorities induced by recent global political and social developments. The weakening of interstate solidarity is an emerging trend which may threaten future consensus about the aims and objectives of EU regional policy.

Given these tensions, what role and shape can we foresee for EU regional policy in the coming decade? Taking place near the heart of Europe's political and administrative centre, this conference will bring together a multitude of views from a range of disciplines and policy backgrounds to discuss the future scope of regional policy. The meeting will consider EU regional policy from the level from both strategic and practical perspectives.

The Conference Format

The conference will work through a mixture of plenary, roundtable and parallel workshop sessions. The plenary sessions will discuss the role and meaning of 'territorial cohesion', a concept that raises numerous questions in the light of actual debates and developments. How will 'territorial cohesion' be positioned alongside the long-standing goals of social and economic cohesion? How will it be understood in a more market-oriented, liberal Europe which is curtailed by stability rules and in which the basis for solidarity may be eroding? Another topic will be the basic outlines for, and controversies surrounding, the development of the EU regional policy for the new programming period 2007-2013.

On past experience, we anticipate 120-150 participants with opportunities for dialogue and networking presenting an important part of the programme. The working language of the conference will be English.

The Conference Venue

Leuven is only a short trip away from Europe's political and administrative centre, Brussels (15 minutes on the train or 20 minutes by car). Brussels airport is one of the key European air-travel hubs making this conference very accessible. As a key academic centre itself, Leuven is heavily engaged in the European debate. Founded in 1425, the Catholic University of Leuven is one of Europe's oldest and most highly regarded universities. The conference meetings will take place in centrally and beautifully located historic university buildings. Leuven is a town with a particular charm. Its many thousands of students have bred a centre full of eclectic cafés, bars and restaurants with a lively nightlife. The many hotels are centrally located and we anticipate that participants will easily be able to walk between the various conference venues through the historic and busy streets.

The Call for Papers

Papers are now invited on the following themes:

- EU enlargement: convergence, two-tier divergence or diversity?
- Strategic approaches to Cohesion Policy: the new Community Strategic Guidelines 2007-2013
- Meeting the Lisbon Agenda: the role of regional policy and cohesion policy in boosting innovation, entrepreneurship, and employment
- Cross-border developments and transnational cooperation
- Structural policies in the face of budgetary constraints
- Implications of demographic changes on the regions
- Which way forward for 'territorial cohesion' and a renewed European Spatial Development Perspective?
- New perspectives on regional policy: neo-liberal debates, evolving social models and challenges to peripheral and rural areas
- Towards the new programming period 2007-2013: the role of policy evaluation
- New forms of local democracy and governance in the light of Europe's principle of subsidiarity
- The impact of state aid rules on structural funds programming

Submission Guidelines

Please send offers of papers in the form of maximum 400 word abstracts to Sally Hardy at the Regional Studies Association by 31st January 2006. For the time being submissions should be sent by email, with a Word attachment to rsa@mailbox.ulcc.ac.uk or via the Association website facility. We hope that a new online conference facility will be available in the early winter for the online submission of abstracts and conference registration.

Submissions should include paper title, authors names, full postal addresses for all named authors along with telephone, fax and e-mail details. Proposals will be considered by the Conference Programme Committee against the criteria of originality and interest, subject balance and geographical spread.

Submission Address

Sally Hardy, Regional Studies Association, PO Box 2058, Seaford BN25 4QU, United Kingdom
 Tel: +44 (0) 1323 899 698 Fax: +44 (0) 1323 899 798
 E-mail: rsa@mailbox.ulcc.ac.uk
 Web: www.regional-studies-assoc.ac.uk